

Suvestinė redakcija nuo 2003-07-01 iki 2010-05-31

Įsakymas paskelbtas: Žin. 2003, Nr. [15-634](#), i. k. 102301MISAK00000620

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTRAS

Į S A K Y M A S

DĖL LAKIŲJŲ ORGANINIŲ JUNGINIŲ, SUSIDARANČIŲ NAUDOJANT TIRPIKLIUS TAM TIKRŲ VEIKLOS RŪŠIŲ ĮRENGINIUOSE, EMISIJOS RIBOJIMO TVARKOS PATVIRTINIMO

2002 m. gruodžio 5 d. Nr. 620
Vilnius

Vykdydamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 27 d. nutarimu Nr. 300 (Žin., 2002, Nr. [25-910](#)) patvirtintą Lietuvos pasirengimo narystei Europos Sąjungoje programos (Nacionalinė ACQUIS priėmimo programa) teisės derinimo priemonių 2002 metų planą ir siekdamas perkelti Europos Sąjungos Tarybos direktyvos 1999/13/EB „Dėl tam tikrų veiklos rūšių ir tam tikrų įrenginių lakiųjų organinių junginių, susidarančių naudojant organinius tirpiklius, emisijos apribojimo“ reikalavimus į Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos teisės aktus bei vadovaudamasis Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatais (Žin., 1998, Nr. [84-2353](#); 2002, Nr. [20-766](#)),

1. Tvirtinu lakiųjų organinių junginių, susidarančių naudojant tirpiklius tam tikrų veiklos rūšių įrenginiuose, emisijos ribojimo tvarką (pridedama) ir n u s t a t a u, kad ši tvarka įsigalioja nuo 2004 m. sausio 1 d.

2. Į p a r e i g o j u Aplinkos kokybės departamentą kartu su Aplinkos apsaugos agentūra iki 2003 m. liepos 1 d. organizuoti lakiuosius organinius junginius naudojančių įrenginių registravimui ir sunaudojamų tirpiklių apskaitai būtinos programinės įrangos parengimo darbus.

3. Įsakymo vykdymo kontrolę p a v e d u Aplinkos ministerijos sekretoriui E. Gustainiui.

4. Ministerijos informacijos kompiuterinėje sistemoje v a d o v a u t i s reikšminiais žodžiais: „aplinkos technologijos“, „atmosfera“, „valdymo sistema“.

APLINKOS MINISTRAS

ARŪNAS KUNDROTAS

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro
2002 m. gruodžio 5 d. įsakymu Nr. 620

**LAKIŲJŲ ORGANINIŲ JUNGINIŲ, SUSIDARANČIŲ NAUDOJANT TIRPIKLIUS TAM
TIKRŲ VEIKLOS RŪŠIŲ ĮRENGINIUOSE, EMISIJOS RIBOJIMO TVARKA**

I. TAIKymo SRITIS IR BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Šio normatyvinio dokumento reikalavimai privalomi ūkinės veiklos vykdytojams, eksploatuojantiems tirpiklius naudojančius naujus ir esamus įrenginius, kurių nereglementuoja „Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo (toliau – TIPK) taisyklės“ (Žin., 2002, Nr. [85-3684](#)).

Šiuo dokumentu privalo vadovautis Aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentai (toliau – RAAD), vykdančys ūkinės veiklos subjektų valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę.

Šis normatyvinis dokumentas išplečia ir patikslina TIPK taisyklių 2 priede reglamentuojamus leidimų išdavimo kriterijus, įtraukiant tirpiklius (lakiųjų organinių junginių turinčius preparatus ir medžiagas) naudojančius įrenginius.

Šiuo dokumentu siekiama sumažinti tiesioginį ir netiesioginį lakiųjų organinių junginių (išsiskiriančių iš dažų, tirpiklių, klijų ir kitų preparatų) daromą poveikį aplinkai, dažniausiai aplinkos orui, bei galimą riziką žmogaus sveikatai, numatant priemones ir procedūras, kurias reikia įgyvendinti šio normatyvinio dokumento 1-2 prieduose nurodytoms veiklos rūšims, jeigu ta veikla vykdoma viršijant šio normatyvinio dokumento 2 priede nurodytus tirpiklių sunaudojimo slenkstinius kiekius. Slenkstiniai tirpiklių suvartojimo kiekiai yra skirtingi įvairioms veiklos rūšims ir įvairaus dydžio įrenginiams; jie nurodyti šio normatyvinio dokumento I skyriaus 1.2 punkte bei 2 priede.

1.1. Lakiųjų organinių junginių (toliau – LOJ) turinčių medžiagų ir preparatų naudojimas ir tokių junginių išmetimas į aplinką reguliuojami išduodant leidimus pagal TIPK taisyklėse numatytą procedūrą šiuos įrenginius eksploatuojantiems veiklos vykdytojams arba tokius įrenginius įregistruojant atitinkamame RAAD.

Tam veiklos vykdytojas, valdantis tirpiklius naudojančius įrenginius ar numatantis pradėti tokią veiklą, kuri nurodyta šio dokumento 1-2 prieduose, priklausomai nuo sunaudojamų per metus tirpiklių kiekio privalo kreiptis į aplinkos apsaugos regiono departamentą dėl tokių įrenginių įregistravimo ar leidimo išdavimo.

1.2. Mažų įrenginių (apibūdintų III skyriaus 3.4 punkte) veiklos vykdytojai turi savo įrenginius įregistruoti RAAD. Registracija įforminama įrašu RAAD tvarkomoje tirpiklius naudojančių įrenginių registravimo duomenų bazėje ir įrenginio veiklos vykdytojo registracijos pažymėjime, kurių formos bus patvirtintos nustatyta tvarka.

1.3. Visų kitų tirpiklius naudojančių įrenginių, per metus sunaudojančių didesnius tirpiklių kiekius, nei priskirtieji mažiems įrenginiams (žr. III sk. 3.4 p.), veiklos vykdytojai savo veiklai privalo gauti leidimus. Šie įrenginiai taip pat įrašomi į RAAD tvarkomą tirpiklius naudojančių įrenginių registravimo duomenų bazę.

1.4. Kreipdamasis dėl leidimo išdavimo ar įrenginio įregistravimo, veiklos vykdytojas paraiškoje turi pateikti informaciją apie savo įrenginyje vykdomos veiklos rūšį, per metus suvartojamus tirpiklių (medžiagų, turinčių lakiųjų organinių junginių) kieki t/m. bei į aplinką išmetamus lakiuosius organinius junginius pagal 5 ir 6 priedus.

Punkto pakeitimai:

Nr. [318](#), 2003-06-25, Žin., 2003, Nr. 64-2913 (2003-06-30), i. k. 103301MISAK00000318

II. NUORODOS

2. Dokumentas parengtas, atsižvelgiant į šių teisės aktų nuostatas:

- 2.1. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (Žin., 1996, Nr. [57-1335](#); 1997, Nr. [65-1540](#); 2000, Nr. [39-1093](#), Nr. [90-2773](#)).
- 2.2. Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymas (Žin., 1999, Nr. [98-2813](#)).
- 2.3. Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas (Žin., 1997, Nr. [112-2824](#)).
- 2.4. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. [82-1965](#); 2000, Nr. [39-1092](#)).
- 2.5. Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklės (Žin., 2002, Nr. [85-3684](#)).
- 2.6. Europos Tarybos direktyva 1999/13/EB dėl tam tikrų veiklos rūšių ir tam tikrų įrenginių lakiųjų organinių junginių, susidarančių naudojant organinius tirpiklius, emisijos apribojimo.
- 2.7. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2001 m. sausio 1 d. įsakymas Nr. 21, iš dalies pakeičiantis susisiekimo ministro 1998 m. rugsėjo 11 d. įsakymą Nr. 348 „Dėl kelių transporto priemonių gamybos ir perdirbimo tvarkos ir jų techninės ekspertizės atlikimo norminių dokumentų tvirtinimo“ (Žin., 1998, Nr. [84-2360](#), Nr. 115-2360; 1999, Nr. [28-814](#); 2000, Nr. [55-1626](#)).
- 2.8. Stacionarių atmosferos taršos šaltinių valstybinės laboratorinės kontrolės instrukcija, patvirtinta LR AAD 1992-10-19 įsakymu Nr. 97, su pakeitimais ir papildymais (ŽIN., 1996, Nr. 120-2837; 1998, Nr. 45-1251).
- 2.9. Teršalų išmetimo į aplinkos orą apskaitos ir ataskaitų teikimo tvarka (Žin., 2000, Nr. [8-213](#); 2001, Nr. [83-2903](#)).
- 2.10. Vykdomos ūkinės veiklos poveikio aplinkos orui vertinimo ataskaitų rengimo, sudėties nustatymo ir įforminimo nuostatai (Žin., 2001, Nr. [19-611](#)).
- 2.11. Į aplinkos orą išmetamų teršalų pirminės apskaitos formų teikimo tvarka (Žin., 2001, Nr. [24-801](#)).
- 2.12. Aplinkos oro taršos šaltinių ir iš jų išmetamų teršalų inventorizacijos ataskaitos įforminimo tvarka (Žin., 2002, Nr. [81-3500](#)).
- 2.13. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl apmokestinamų teršalų kiekio nustatymo metodikų asmenims, kurie netvarko privalomosios teršalų išmetimo į aplinką apskaitos“ (Žin., 1999, Nr. [108-3159](#)).
- 2.14. Pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų klasifikavimo ir ženklinimo tvarka (Žin., 2002, Nr. [81-3501](#)).
- 2.15. Valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės nuostatai (Žin., 1999, Nr. [1-30](#)).

III. SĄVOKOS IR APIBRĖŽIMAI

3. Šiame dokumente vartojamos sąvokos ir apibrėžimai:

3.1. **įrenginys** – vienoje teritorijoje esantis stacionarus technikos objektas, kuriame vykdoma viena arba kelios tarpusavyje susijusios 1-2 prieduose nurodytos veiklos rūšys ir bet kuri kita veikla, techniškai susijusi su toje vietoje vykdoma veikla ir galinti turėti įtakos LOJ emisijai;

3.2. **esamas įrenginys** – veikiantis įrenginys arba įrenginys, kuriam pagal LR teisės aktus, galiojusius iki šio dokumento įsigaliojimo dienos, išduotas leidimas arba kuris turi būti įregistruotas RAAD, arba dėl kurio eksploatavimo pradžios yra pateikta paraiška leidimui gauti iki šio dokumento įsigaliojimo dienos.

3.3. **naujas įrenginys** – įrenginys, kurio paraiška leidimui gauti arba įregistruoti pateikta po šio dokumento įsigaliojimo dienos;

3.4. **mažas įrenginys** – įrenginys, kuris pagal 2 priedo 1, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 13, 16 arba 17 punktuose nurodytas veiklos rūšis patenka į žemesniąją tirpiklių suvartojimo kategoriją, arba kituose 2 priedo punktuose nurodytų veiklos rūšių įrenginiai, kuriuose tirpiklių sunaudojama mažiau nei 10 tonų per metus;

3.5. **esminis pakeitimas**

- **mažiems įrenginiams** – tai nominalaus galingumo pakeitimas, dėl kurio lakiųjų organinių junginių emisija padidėja daugiau nei 25 proc. Kiekvienas pakeitimas, kuris, RAAD nuomone, gali turėti didelį neigiamą poveikį žmogaus sveikatai arba aplinkai, taip pat yra esminis pakeitimas;

- **kitiems įrenginiams** – tai nominalaus galingumo pakeitimas, dėl kurio lakiųjų organinių junginių emisija padidėja daugiau nei 10 proc. Kiekvienas pakeitimas, kuris, RAAD nuomone, gali turėti didelį neigiamą poveikį žmogaus sveikatai arba aplinkai, taip pat yra esminis pakeitimas;

3.6. **veiklos vykdytojas** – tai bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, kuris naudoja arba valdo įrenginį arba, jei tai numato LR teisės aktai, kuriam yra suteikti ekonominiai įgaliojimai spręsti įrenginio techninius klausimus;

3.7. **leidimas** – tai rašytinis sprendimas, kuriuo RAAD suteikia veiklos vykdytojui leidimą eksploatuoti visą tokį įrenginį ar jo dalį pagal sąlygas, nustatytas, vadovaujantis gamtos išteklių naudojimo limitais ir aplinkos apsaugos normatyvais bei standartais;

3.8. **registravimas** – tai teisės akte nustatyta tvarka, numatanti, kad veiklos vykdytojas raštu praneša RAAD apie ketinimus eksploatuoti įrenginį ar vykdyti veiklą, kuri reglamentuojama šiuo dokumentu;

3.9. **emisija** – tai bet koks lakiųjų organinių junginių išmetimas iš įrenginio į aplinką;

3.10. **neorganizuotai išmetami teršalai** – tai bet kurie lakieji organiniai junginiai, išskyrus organizuotai išmetamus, taip pat, jei 2 priede nenumatyta kitaip, bet kurie tirpikliai, išleidžiami į orą, dirvožemį ir vandenį. Jie apima į išorės aplinką pro langus, duris, orlaides ir kitas panašias angas patekusius nesugaudytus teršalus;

3.11. **organizuotai išmetami teršalai** – tai dujos, kuriose yra lakiųjų organinių junginių ar kitų teršalų, negrižtamai išleidžiamos į orą pro kaminą ar taršos mažinimo įrengimą. Srauto tūris perskaičiuojamas normalioms sąlygoms ir išreiškiamas kubiniais metrais per valandą;

3.12. **bendras išmetamų teršalų kiekis** – neorganizuotai ir organizuotai išmetamų teršalų kiekių suma;

3.13. **išmetamų teršalų ribinė vertė** -lakiųjų organinių junginių kiekis, išreikštas tam tikrais konkrečiais rodikliais, koncentracija, procentais ir/arba kiekiu (kurie perskaičiuojami normalioms sąlygoms), kurių negalima viršyti per vieną arba kelis laiko tarpus;

3.14. **medžiagos** – bet kuris kieto, skysto ar dujų pavidalo cheminis elementas ir jo junginiai, natūraliai esantys gamtoje ar gaminami pramonėje;

3.15. **preparatai** – iš dviejų ar daugiau medžiagų sudaryti mišiniai ar tirpalai;

3.16. **organinis junginys** – bet kuris junginys (išskyrus anglies oksidus ir neorganinius karbonatus ir bikarbonatus), kuriame yra bent vienas atomas anglies ir vienas arba keli vandenilio, halogenų, deguonies, sieros, fosforo, silicio arba azoto atomai;

3.17. **lakusis organinis junginys (LOJ)** – bet kuris organinis junginys, kurio garų slėgis esant 293,15 K temperatūrai yra 0,01 kPa ar didesnis, arba kuris pasižymi atitinkamu lakumu esant konkrečioms naudojimo sąlygoms. *Kreozoto frakcija*, kuri esant 293,15 K temperatūrai viršija tokį garų slėgį, laikoma lakiuoju organiniu junginiu;

3.18. **organinis tirpiklis** – bet kuris lakusis organinis junginys, naudojamas vienas ar drauge su kitais agentais, ir be cheminių pakitimų žaliavoms, produktams ar atliekoms tirpinti arba yra naudojamas kaip valymo medžiaga, tirpinanti nepageidaujamas priemaišas, arba kaip tirpiklis ar dispersinė terpė, arba kaip klampumą ar paviršiaus įtempimą koreguojanti medžiaga, arba kaip plastifikatorius ar konservantas;

3.19. **halogenintas organinis tirpiklis** – organinis tirpiklis, kurio molekulėje yra bent vienas bromo, chloro, fluoro ar jodo atomas;

3.20. **danga** – dengiamasis sluoksnis, sudarytas iš bet kurių preparatų, tarp jų ir organinių tirpiklių, ar preparatų, kuriuose yra organinių tirpiklių, būtinų jo tinkamam naudojimui, turintis paviršiaus apsaugos, dekoratyvinę ar kitą funkciją;

3.21. **kliejai** – bet kuris preparatas, tarp jų ir visi organiniai tirpikliai ar preparatai, kuriuose yra organinių tirpiklių, būtinų jo tinkamam naudojimui, naudojamas atskiroms gaminio dalims sulipinti;

3.22. **rašalas** – bet kuris preparatas, tarp jų ir visi organiniai tirpikliai ar preparatai, kuriuose yra organinių tirpiklių, būtinų jų tinkamam naudojimui, naudojamas spausdinimo veikloje tekstui ar vaizdui ant paviršiaus atspausti;

3.23. **lakas** – skaidri danga;

3.24. **suvartojimas** – visos per kalendorinius metus ar bet kurį kitą 12 mėnesių laikotarpį įrenginio organinių tirpiklių sąnaudos, atskaičius lakiuosius organinius junginius, regeneruotus pakartotiniam naudojimui;

3.25. **sąnaudos** – tai organinių tirpiklių kiekis, taip pat ir jų kiekis preparatuose, kurie naudojami vykdant veiklą, tarp jų ir tirpiklių, kurie buvo pakartotinai panaudoti įrenginyje ar už jo ribų ir kurie apskaitomi kaskart juos naudojant tai veiklai vykdyti;

3.26. **pakartotinis organinių tirpiklių naudojimas** – regeneruotų iš įrenginio organinių tirpiklių panaudojimas bet kokiems techniniams ar komerciniams tikslams, taip pat jų kaip kuro naudojimas, išskyrus tokio regeneruoto organinio tirpiklio kaip atliekų galutinį šalinimą;

3.27. **debito masė** – išleistų lakiųjų organinių medžiagų kiekis masės vienetais per valandą;

3.28. **nominalus galingumas** – įrenginio maksimalus per dieną sunaudojamų organinių tirpiklių kiekis, jei įrenginys eksploatuojamas pagal projektinį galingumą ir esant normalioms eksploatavimo sąlygoms;

3.29. **normalus eksploatavimas** – visi įrenginio veikimo ar veiklos vykdymo etapai, išskyrus paleidimo ir sustabdymo operacijas ir įrangos remontą;

3.30. **ribojančios sąlygos** – tokios įrenginio eksploatavimo sąlygos, kada dėl veiklos išsiskiriantys lakieji organiniai junginiai yra nukreipiami ir išmetami į atmosferą pro kaminą arba taršos mažinimo įrengimą juos kontroliuojant, ir todėl nėra neorganizuotai išmetami teršalai;

3.31. **normaliosios sąlygos** – tai 273,15 K temperatūra ir 101,3 kPa slėgis;

3.32. **paros vidurkis** – tai aritmetinis visų įteisintų matavimo rodmenų per 24 valandų normalios eksploatacijos laikotarpį vidurkis;

3.33. **paleidimo ir sustabdymo operacijos** – tai operacijos, kurių metu veikla, įranga, įrenginio dalis ar talpykla pradedama eksploatuoti ar sustabdoma arba paleidžiama tuščiąja eiga ar grąžinama į darbo režimą. Reguliarios veiklos svyravimo fazės neturi būti laikomos paleidimu ir sustabdymu.

IV. REIKALAVIMŲ NAUJIEMS ĮRENGINIAMS TAIKYMAS

4. Visi nauji įrenginiai, kuriuose planuojama vykdyti šio normatyvinio dokumento 1-2 prieduose apibūdintą veiklą, prieš pradedant juos eksploatuoti, turi gauti leidimus arba turi būti įregistruoti RAAD tirpiklius naudojančių įrenginių registravimo duomenų bazėje iki 2004 m. sausio 1 d.

4.1. Visi nauji įrenginiai, kuriuos reglamentuoja šis dokumentas ir kurie privalo gauti leidimus, turi atitikti šio normatyvinio dokumento VI, VIII ir IX skyriuose pateiktus reikalavimus nuo 2004 m. spalio 31 d.

V. REIKALAVIMŲ ESAMIEMS ĮRENGINIAMS TAIKYMAS

5. Visi esami įrenginiai, kuriuose vykdoma 1-2 prieduose nurodyta veikla, turi gauti leidimus arba turi būti įregistruoti iki 2007 m. spalio 31 d.

5.1. Esami įrenginiai, kurie privalo gauti leidimus, turi atitikti šio normatyvinio dokumento VI, VIII ir IX skyriuose pateiktus reikalavimus nuo 2007 m. spalio 31 d.

5.2. Apie esamus įrenginius, diegiančius Taršos mažinimo planą (žr. 3 priedą), kurie privalo gauti leidimą ar būti įregistruoti, turi būti pranešta atitinkamam RAAD iki 2005 m. spalio 31 d.

5.3. Jei esame įrenginyje atliktas esminis pakeitimas, ta jo dalis, kurioje buvo atliktas esminis pakeitimas, laikoma nauju įrenginiu ir jai taikomi atitinkami šio normatyvinio dokumento reikalavimai.

Tuomet viso įrenginio išmetami į atmosferą teršalai neturi viršyti išmetamų į atmosferą teršalų, kurie apskaičiuoti, šią (pakeistąją) įrenginio dalį laikant nauju įrenginiu.

5.4. Esamiems įrenginiams, kuriuose veikia esami taršos mažinimo įrengimai, užtikrinantys tokias išmetamų į atmosferą LOJ ribines vertes:

- 50 mg C/Nm³ – jei LOJ deginami,

- 150 mg C/Nm³ – jei veikia kiti taršos mažinimo įrengimai, -

iki 2013 metų balandžio mėn. 30 d. leidžiama netaikyti šio normatyvinio dokumento 2 priede nurodytų organizuotai išmetamų teršalų ribinių verčių, jei bendras tokio įrenginio išmetamų teršalų kiekis neviršija teršalų kiekio, kuris susidarytų, jei būtų laikomasi visų šio normatyvinio dokumento 2 priede pateiktų reikalavimų.

5.5. Nurodytos 5.4 p. į aplinkos orą išmetamų LOJ ribinės vertės ir laiko terminai netaikomi įrenginiams, kurių veikloje vartojamos 6.6 ir 6.8 punktuose apibūdintos medžiagos.

VI. PAGRINDINIAI REIKALAVIMAI TIRPIKLIUS NAUDOJANTIEMS ĮRENGINIAMS

6. Šiame skyriuje pateikti pagrindiniai reikalavimai tirpiklius naudojantiems esamiems ir naujiems įrenginiams. Skirtinga tik šių reikalavimų įsigaliojimo data, kuri nurodyta IV ir V skyriuose.

6.1. Aplinkos apsaugos regionų departamentai, išduodami leidimus tirpiklius naudojantiems įrenginiams, suderina jiems aplinkosauginės veiklos vykdymo sąlygas, kad būtų užtikrintas pagrindinių reikalavimų įrenginiams laikymasis.

Galimi du į aplinką išmetamų LOJ kiekių ribojimo būdai:

6.1.1. turi būti laikomasi 2 priede kiekvienai veiklos rūšiai nurodytų:

- a) organizuotai išmetamų LOJ ribinių verčių;
- b) neorganizuotai išmetamų LOJ ribinių verčių;
- c) bendro išmetamų LOJ kiekio ribinių verčių;
- d) kitų reikalavimų (nurodytų 2 priede)

arba

6.1.2. turi būti laikomasi šio normatyvinio dokumento 3 priede pateikto Taršos mažinimo plano reikalavimų.

6.2. Neorganizuotai išmetamų LOJ ribinės vertės išimties atveju, jei nėra didelės rizikos aplinkai ir žmonių sveikatai, gali būti laikomos į atmosferą išmetamų LOJ ribinėmis vertėmis, jei veiklos vykdytojas įrodo, kad taikomas šiai veiklai geriausias prieinamas gamybos būdas.

6.3. Jei tam tikra veiklos rūšis negali būti vykdoma ribojančiomis sąlygomis, tai veiklai atskirais atvejais gali būti netaikomas 2 priede nurodytas LOJ išmetimo ribojimas, jeigu tokia galimybė numatyta 2 priede.

Tokiu atveju veiklos vykdytojas turi laikytis 3 priede pateikto Taršos mažinimo plano reikalavimų arba įrodyti, kad jo įrenginyje taikomas geriausias prieinamas gamybos būdas.

Apie visas pagal 6.2 ir 6.3 punktus padarytas išimtis RAAD pateikia informaciją atsakingam ministerijos asmeniui.

6.4. Jei įrenginio veiklos vykdytojas netaiko Taršos mažinimo plano reikalavimų, tuomet LOJ kiekiai, išmetami į aplinkos orą per bet kurią taršos mažinimo įrangą, įrenginyje sumontuotą po šio normatyvinio dokumento įsigaliojimo, turi atitikti 2 priede nurodytus reikalavimus.

6.5. Jei įrenginyje vykdomos dvi ar daugiau veiklos rūšių, kurių kiekviena viršija šio normatyvinio dokumento 2 priede nurodytus tirpiklių suvartojimo slenkstinius kiekius, turi būti laikomasi:

- a) 6.1.1 ir 6.1.2 punktuose nurodytų kiekvienai veiklos rūšiai keliamų reikalavimų dėl išmetamų į atmosferą LOJ ribinių verčių

arba

- b) bendras išmetamų į atmosferą LOJ kiekis neturi viršyti kiekio, kuris susidarytų taikant 6.5. a) punktą

c) nurodytų 6.6–6.8 punktuose medžiagų atžvilgiu turi būti laikomasi tuose punktuose kiekvienai veiklos rūšiai nurodytų reikalavimų.

6.6. Medžiagoms ar preparatams, savo sudėtyje turintiems lakiųjų organinių junginių, kurie pagal „Pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų klasifikavimo ir ženklavimo tvarką“ bei „Suklasifikuotų cheminių medžiagų sąrašą“ (Žin., 2002, Nr. [81-3501](#)) klasifikuojami kaip kancerogeniniai, mutageniniai arba toksiški reprodukcijai, ir jiems priskiriamos (arba jie privalo būti pažymėti) rizikos frazės R45, R46, R49, R60, R61 – privalo būti kiek įmanoma greičiau keičiamos mažiau kenksmingomis medžiagomis ar preparatais, atsižvelgiant į VII skyriuje pateiktas rekomendacijas dėl pakaitalų.

6.7. Jei į aplinkos orą išmetamų 6.6 punkte nurodytų medžiagų masių debito suma yra lygi arba viršija 10 g/valandą, turi būti laikomasi 2 mg/Nm³ minėtų į aplinkos orą išmetamų LOJ ribinės vertės, kuri apskaičiuojama kaip atskirų medžiagų masių suma.

6.8. Jei į aplinkos orą išmetamų halogenintų lakiųjų organinių medžiagų, kurioms priskiriama rizikos frazė R40 ir kurioms taikomas ženklavimas R40, debito masės suma yra 100 g/valandą arba didesnė, turi būti laikomasi 20 mg/Nm³ šių į aplinkos orą išmetamų LOJ ribinės vertės, kuri apskaičiuojama kaip atskirų medžiagų masių suma.

6.9. Atsižvelgiant į 6.6-6.8 punktuose nurodytų medžiagų ir preparatų ypatingą kenksmingumą aplinkai ir žmogaus sveikatai, šių lakiųjų organinių junginių išmetimas iš įrenginių į aplinkos orą gali būti vykdomas tik ribojančiomis sąlygomis, užtikrinant be jokių išimčių per trumpiausią įmanomą laiką šiems junginiams nustatytą ribinių verčių laikymąsi.

6.10. Būtina imtis visų reikiamų atsargos priemonių lakiųjų organinių junginių išsiskyrimui į aplinką maksimaliai sumažinti įrenginį paleidžiant ir sustabdant.

VII. PAKAITALAI

7. Aplinkos ministerija kaupia rašytinėje ir elektroninėje formoje rekomendacijas apie organinių medžiagų naudojimą ir galimus jų pakaitalus, kurias rengia ir teikia Europos Komisija, atsižvelgiant į jų:

- tinkamumą naudoti,
- galimas pasekmės žmogaus sveikatai, visų pirma dėl profesinių ligų sukėlimo;
- galimą poveikį gamtai
- pasekmės ūkiui, visų pirma įvertinant turimų galimybių kaštus ir privalumus,

kad būtų galima keisti informacija apie medžiagų ir technologijų, kurios daro mažiausią galimą poveikį orui, vandeniui, dirvožemiui, ekosistemoms ir žmonių sveikatai, naudojimą. Gavusi ir susisteminsi tokią informaciją duomenų bazėje, Ministerija teikia rekomendacijas RAAD ir atitinkamos veiklos sektoriui.

7.1. Veiklos vykdytojai taip pat renka informaciją apie savo veiklos srities geriausias prieinamas technologijas ir ja keičiasi tarpusavyje.

7.2. Išduodant leidimus ir formuluojant juose privalomas aplinkosaugines veiklos sąlygas tirpiklius naudojančių įrenginių veiklos vykdytojams, taip pat įregistruojant tirpiklius naudojančius įrenginius (kuriems pagal šio normatyvinio dokumento reikalavimus nereikalingas leidimas), RAAD turi paisyti minėtų rekomendacijų.

VIII. MONITORINGAS

8. Įrenginio, kuris patenka į šio normatyvinio dokumento reglamentavimo sritį, veiklos vykdytojas, vykdydamas ūkio subjektų aplinkos monitoringą, įpareigojamas pristatyti į RAAD vieną kartą per metus arba atskirai paprašius duomenis, kurių pagrindu galima patikrinti, ar laikomasi šio dokumento reikalavimų.

8.1. Į atmosferą išmetamų LOJ kiekis pagal bendrą organinę anglį įvertinamas skaičiavimo būdu.

8.2. Siekiant nustatyti, ar laikomasi nurodytų reikalavimų, stacionariųjų atmosferos taršos šaltinių kanalų, sujungtų su taršos mažinimo įrengimais, per kuriuos galutinėje LOJ išleidimo vietoje iš viso išmetama vidutiniškai daugiau nei 10 kg/valandą bendros organinės anglies, monitoringas turi būti nenutrūkstamas (automatinis).

8.3. Kitais atvejais, t. y. kai per taršos mažinimo įrengimą išmetama vidutiniškai mažiau nei 10 kg/valandą bendros organinės anglies, gali būti matuojama periodiškai, 1 kartą per metus. Matuojant periodiškai, kiekvieną kartą rezultatas apskaičiuojamas iš trijų matavimo rodmenų.

8.4. Matavimas nėra būtinas, jeigu išmetimas iš taršos mažinimo įrengimo vamzdžio neturi atitikti šio dokumento reikalavimų.

IX. Į ATMOSFERĄ IŠMETAMŲ LOJ RIBINIŲ VERČIŲ ATITIKTIS

9. Įrenginio veiklos vykdytojas turi užtikrinti, kad laikomasi:

- organizuotai išmetamų LOJ ribinių verčių, neorganizuotai išmetamų LOJ ribinių verčių ir bendrų išmetamų LOJ ribinių verčių,
- 3 priede nurodytų Taršos mažinimo plano reikalavimų,
- VI skyriaus 6.2 ir 6.3 punktų reikalavimų.

Rekomendacijos dėl tirpiklių valdymo planų, pateiktos 4 priede, skirtos parodyti, kaip laikomasi šių reikalavimų.

9.1. Dujų tūrius leidžiama sujungti su organizuotai išmetamomis šaldymo ar skiedimo dujomis, jei tai tikslinga techniniu požiūriu, tačiau tokiu atveju į šį (suminį) turį neatsižvelgiama, nustatant teršalų masės koncentraciją organizuotai išmetamose dujose.

9.2. Jei atliktas įrenginio esminis pakeitimas, turi būti iš naujo patikrinamas į aplinkos orą išmetamų LOJ ribinių verčių atitikimas.

9.3. Matuojant nenutrūkstamai, laikoma, kad į aplinkos orą išmetamų LOJ ribinių verčių atitiktis užtikrinta, jei:

- a) esant normalioms eksploatacijos sąlygoms, nė vienas paros matavimų vidurkis neviršija ribinių verčių,
- b) nė vienas valandos matavimų vidurkis neviršija ribinių verčių daugiau kaip 1,5 karto.

9.4. Matuojant periodiškai, laikoma, kad į aplinkos orą išmetamų LOJ ribinių verčių atitiktis užtikrinta, jei vieno stebėjimo (monitoringo) atveju:

- a) visų matavimo rodmenų vidurkis neviršija ribinių verčių,
- b) nė vienas valandos matavimų vidurkis neviršija ribinės vertės daugiau kaip 1,5 karto.

9.5. Suformuluotų VI skyriaus 6.6-6.8 punktuose nuostatų dėl kancerogeninių, mutageninių ir toksiškų reprodukcijai medžiagų ir preparatų laikymasis kontroliuojamas pagal iš įrenginio išmetamų atskirų nagrinėjamų lakiųjų organinių junginių masės koncentracijų sumą.

9.6. Visais kitais atvejais į aplinkos orą išmetamų LOJ ribinių verčių laikymasis kontroliuojamas pagal bendrą į aplinkos orą išmestos organinės anglies masę, išskyrus atvejus, kai 2 priede numatyta kitaip.

Į aplinkos orą išmetamų LOJ kiekiai įvertinami matavimo arba skaičiavimo metodais, taikant suderintas su RAAD metodikas ir matavimo įrangą.

X. REIKALAVIMŲ NEATITIKIMAS

10. Paaiškęjus, kad pažeidžiami šio dokumento reikalavimai:

a) veiklos vykdytojas privalo apie tai pranešti atitinkamam RAAD ir imtis reikiamų priemonių užtikrinti, kad reikalavimų būtų vėl pradėta laikytis per trumpiausią įmanomą laikotarpį;

b) tais atvejais, kai reikalavimų nesilaikymas kelia tiesioginį pavojų žmonių sveikatai ir aplinkai, veiklos vykdymas turi būti sustabdytas, kol reikalavimų vėl bus laikomasi;

už dokumente pateiktų reikalavimų nevykdymą arba jų pažeidimą veiklos vykdytojui gali būti taikomos teisės aktų numatytos sankcijos.

XI. VISUOMENĖS INFORMAVIMAS

11. Vadovaudamiesi teisės aktuose nustatyta tvarka, RAAD turi užtikrinti, kad tirpiklius naudojančių naujų įrenginių paraiškos gauti leidimus arba esamų įrenginių esminiam pakeitimui būtų tam tikrą laiką prieinamos visuomenei, kad ji galėtų pateikti pasiūlymus prieš RAAD priimant sprendimą.

11.1. Tam RAAD organizuoja informacijos apie minėtus įrenginius (išskyrus konfidencialia laikomą informaciją) pateikimą per miesto (rajono) ar respublikinę spaudą arba per radiją, televiziją, arba atitinkamų savivaldybių skelbimų lentose.

Visuomenei turi būti prieinama informacija apie įrenginių veiklos vykdytojams taikomus privalomus aplinkosauginius reikalavimus ir taisykles bei registruotų veiklos rūšių ir veiklos rūšių, kurioms suteiktas leidimas, sąrašą.

11.2. Visus motyvuotus ir pagrįstus visuomenės pasiūlymus dėl leidimo išdavimo RAAD užregistruoja ir į juos atsižvelgia, rengdama sprendimą dėl leidimo išdavimo.

Visuomenei turi būti prieinami į aplinkos orą išmetamų LOJ monitoringo rezultatai, apibūdinti VIII ir IX straipsniuose, kurių reikalauja leidimo išdavimo arba registracijos sąlygos.

11.3. RAAD sprendimas, taip pat ir leidimo kopija bei vėlesni jo pratęsimai tokiems įrenginiams irgi turi būti prieinami visuomenei, išskyrus konfidencialia laikomą informaciją.

Lakiųjų organinių junginių, susidarančių
naudojant tirpiklius tam tikrų veiklos rūšių
įrenginiuose, emisijos ribojimo tvarkos
1 priedas

VEIKLOS RŪŠYS, KURIOS PATENKA Į ŠIO DOKUMENTO TAIKymo SRITĮ

Šiame priede apibūdintos šio normatyvinio dokumento I skyriuje paminėtos veiklos rūšys. Veiklos rūšys, kurias vykdant slenkstiniai sunaudojamų tirpiklių kiekiai yra aukštesni, negu nurodytieji 2 priede, patenka į šio normatyvinio dokumento taikymo sritį. Visais atvejais tokiai veiklai priklauso įrangos valymas, bet ne produktų (gaminų) valymas, jeigu nenurodyta kitaip.

Dengimas lipniosiomis dangomis

- veikla, kurios metu klijai dedami ant paviršiaus, išskyrus lipnias dangas ir laminavimą, susijusį su spausdinimo procesu.

Dengimas

- veikla, kurios metu ištisine danga vieną arba daug kartų dengiami:

1. žemiau išvardytos transporto priemonės:

- nauji automobiliai, kurie apibrėžti [6] kaip M1 (keleiviams vežti skirtos) kategorijos transporto priemonės, ir N1 (kroviniams vežti skirtos) kategorijos transporto priemonės, kai jos yra dengiamos tokia pat įrenginyje kaip M1 transporto priemonės,

- sunkvežimių kabinos, apibrėžtos kaip vairuotojo buvimo vieta, ir visi N2 ir N3 kategorijų transporto priemonių integruoti korpusai techninei įrangai sudėti,

- furgonai ir sunkvežimiai, kurie apibrėžti kaip N1, N2 ir N3 kategorijų (kroviniams vežti skirtos arba velkančios) transporto priemonės, išskyrus sunkvežimių kabinas,

- autobusai, kurie apibrėžti kaip M2 ir M3 (keleiviams vežti skirtos) kategorijų transporto priemonės,

- sunkiasvorės priekabos, kurios apibrėžtos kaip O1, O2, O3 ir O4 kategorijų (priekabos ir puspriekabės arba velkamos) transporto priemonės,

2. metalo ir plastmasės paviršiai, taip pat lėktuvų, laivų, traukinių ir pan. paviršiai,

3. medienos paviršiai,

4. tekstilės gaminių, audinių, plėvelių ir popieriniai paviršiai,

5. oda.

Į šią veiklą neįeina pagrindo dengimas metalais taikant elektroforezės ir cheminio purškimo būdus. Jeigu dengimui priskiriama veikla, kai ant to paties gaminio spausdinama naudojant bet kokią technologiją, toks spausdinimas yra laikomas dengimo dalimi. Tačiau atskirai atliekamas spausdinimas nėra įtraukiamas kaip atskira veiklos rūšis.

Ričių dengimas

- Veikla, kai ritėms naudojamas plienas, nerūdijantis plienas, dengtas plienas, vario lydiniai arba aliuminio juosta nepertraukiamo proceso metu yra padengiama plėvelę sudarančia danga arba laminuota danga.

Sausasis (cheminis) valymas

- Pramoninė arba komercinė veikla, kurioje lakieji organiniai junginiai naudojami drabužių, baldų ir panašių plataus vartojimo gaminių valymo įrenginiuose, išskyrus dėmių pašalinimą rankiniu būdu tekstilės ir drabužių pramonėje.

Avalynės gamyba

- Veikla, kurios metu iki galo pagaminama avalynė arba jos dalys.

Dengimo preparatų, lako, rašalo ir klijų gamyba

- Galutinių ir tarpinių aukščiau išvardytų produktų gamyba, kai tai atliekama toje pačioje vietoje, sumaišant pigmentus, dervas ir lipnias medžiagas su organiniais tirpikliais ar kitu nešikliu, taip pat dispergavimo ir išankstinio dispergavimo procesai, klampumo ir spalvų derinimas bei galutinio produkto patalpinimas į kontenerius.

Farmacinių produktų gamyba

- Farmacinių produktų cheminė sintezė, fermentacija, ekstrahavimas, receptūros sudarymas ir baigiamieji darbai, o taip pat tarpinių produktų gamyba, jeigu tai atliekama toje pat vietoje.

Spausdinimas

- Teksto ir (arba) vaizdo atgaminimo veikla, kai naudojant spausdinimo formą rašalas perkeliamas ant bet kokios rūšies paviršiaus. Priklauso su tuo susijusios lakavimo, dengimo ir laminavimo technologijos. Tačiau šis dokumentas taikomas tik toliau išvardytiems papildomiems procesams:

1. *fleksografija* – spausdinimas naudojant spausdinimo formą iš gumos arba elastingų fotopolimerų, kuriuose spausdinimo intervalas yra aukščiau nespausdinamo intervalo, ir naudojant skystą rašalą, kuris išdžiūsta garuodamas;

2. *termostabilizacinė ruloninė ofsetinė spauda* – ruloninis spausdinimas naudojant spausdinimo formą, kurioje spausdinamas intervalas ir nespausdinamas intervalas yra toje pačioje plokštumoje;

- *ruloninis* reiškia, kad medžiaga, ant kurios turi būti spausdinama, yra paduodama į mašiną iš rulono, o ne atskirais lapais. Nespausdinamas intervalas apdorojamas taip, kad sugertų vandenį ir nesugertų rašalo. Spausdinamas intervalas yra apdorojamas taip, kad sugertų rašalą ir perkeltų jį ant spausdinamo paviršiaus. Garinama krosnyje, kurioje karštas oras naudojamas spausdinamai medžiagai šildyti;

3. *su spausdinimu susijęs laminavimas* – dviejų arba kelių lanksčių medžiagų sulipinimas kartu sluoksniuotoms medžiagoms gauti;

4. *leidybinė rotacinė giliaspaudė* – rotacinės giliosios spaudos veikla, naudojama spausdinti ant laikraščiams, brošiūroms, katalogams ar panašioms leidiniams skirto popieriaus, naudojant tolūeninį rašalą;

5. *rotacinė giliaspaudė* – spausdinimo veikla, naudojant cilindrinę spausdinimo formą, kurioje spausdinimo intervalas yra žemiau nespausdinamo intervalo, naudojant skystą rašalą, kuris išdžiūsta garuodamas. Grioveliai pripildomi rašalo, o perteklius nuo nespausdinamo intervalo nuvalomas prieš tai, kai paviršius, ant kurio turi būti spausdinama, susiliečia su cilindru ir pakelia rašalą iš griovelų;

6. *rotacinė trafaretinė spauda* – ruloninis spausdinimas, kai rašalas patenka ant spausdinamo paviršiaus išspaudžiant jį per akytą spausdinimo formą, kurioje spausdinamas intervalas yra atviras, o nespausdinamas intervalas – užsandarintas, naudojant skystą rašalą, kuris išdžiūsta tik garuodamas;

Ruloninis reiškia, kad medžiaga, ant kurios turi būti spausdinama, paduodama į mašiną iš rulono, o ne atskirais lapais;

7. *lakavimas* – veikla, kurios metu laku arba lipnia danga, reikalinga vėlesniam pakavimo medžiagos užsandarinimui, yra padengiama lanksti medžiaga.

Gumos perdirbimas

- Bet koks natūralios arba sintetinės gumos maišymas, smulkinimas, sumaišymas, kalandravimas, karštasis štapavimas bei vulkanizavimas ir visos papildomos operacijos, taikomos natūralią arba sintetinę gumą paverčiant galutiniu produktu.

Paviršiaus valymas

- Veikla, išskyrus sausąjį (cheminį) valymą, kur naudojami organiniai tirpikliai užteršimui nuo medžiagos paviršiaus pašalinti, taip pat ir riebalų šalinimui. Valymas, kurį sudaro daugiau negu viena pakopa prieš bet kokią kitą veiklą arba po jos, yra laikomas viena paviršiaus valymo veikla. Ši veikla susijusi ne su įrangos valymu, bet su produktų paviršiaus valymu.

Veikla, susijusi su augalinio aliejaus ir gyvulinių riebalų ekstrahavimu ir augalinio aliejaus rafinavimu

- Veikla augaliniam aliejui ekstrahuoti iš sėklų ir kitų augalinių medžiagų, sausų liekanų perdirbimas gyvulių pašarams gaminti, riebalų ir augalinių aliejų, gautų iš sėklų, augalinių medžiagų ir (arba) gyvulinės kilmės medžiagų gryninimas.

Transporto priemonių pakartotinė apdaila

- Bet kokia pramoninė arba komercinė padengimo veikla bei su tuo susijęs riebalų pašalinimas, kai:

- kelių transporto priemonės arba jų dalys padengiamos danga ne jų gamybos įrengimuose, atliekant tai kaip transporto priemonės remonto, konservavimo arba apdailos darbų dalį,

arba

- vyksta pirminis kelių transporto priemonių ar jų dalių padengimas danga ne pirminėje gamybos linijoje, naudojant pakartotinės apdailos medžiagas,

arba

- danga padengiamos sunkiasvorės priekabos (taip pat ir sunkiasvorės puspriekabės) (O kategorija).

Apvijos laidų dengimas

- Metalinių laidininkų, naudojamų transformatorių, variklių ir panašioms ritėms vynioti, padengimas.

Medienos impregnavimas

- medienos prisotinimas konservantais.

Medienos ir plastmasės laminavimas

- Veikla, kai kartu sulipinama mediena ir (arba) plastmasė sluoksniuotiems produktams gauti.

Lakiųjų organinių junginių, susidarancių
naudojant
tirpiklius tam tikrų veiklos rūšių įrenginiuose,
emisijos
ribojimo tvarkos
2 priedas

I. TIRPIKLIO SUVARTOJIMO SLENKSTINIAI KIEKIAI IR TERŠALŲ EMISIJOS VALDYMAS

	Veikla (tirpiklio suvartojimo slenkstinis kiekis, tonomis per metus)	Tirpikli o suvartoji mo slenksti nis kiekis, tonomis per metus	Organiz uotai išmetam ų teršalų ribinės vertės (mgC/ Nm ³)	Neorganizuotai išmetamų teršalų ribinės vertės (tirpiklio sąnaudų procentais)		Bendros išmetamų teršalų ribinės vertės		Specialiosios nuostatos
				Nauji įrengin iai	Esami įrengin iai	Nauji įrengin iai	Esami įrengin iai	
1	Termostabi- lizacinė ruloninė ofsetinė spauda (>15)	15-25 > 25	100 20	30 ¹ 30 ¹				¹ Tirpiklio likučiai galutiniame produkte neturi būti laikomi neorganizuotai išmetamų teršalų dalimi.
2	Leidybinė giliauspaudė (>25)		75	10	15			
3	Kita rotacinė giliauspaudė, fleksografija, rotacinė trafaretinė spauda, laminavimo arba lakavimo vienetai (>15) rotacinis trafaretinis spausdinimas ant tekstilės gaminų/kart o-no (>30)	15-25 >25 >30 ¹	100 100 100	25 20 20				¹ Slenkstinis kiekis rotaciniam trafaretiniam spausdinimui ant tekstilės gaminių ir ant kartono.
4	Paviršių valymas ¹ (>1)	1-5 >5	20 ² 20 ²	15 10				¹ Naudojant VI skyriaus 6.6-6.8 puntuose apibūdintus junginius (kuriems priskirtos R40, R45, R46, R49, R60, R61 rizikos frazės). ² Riba, nurodyta junginių kiekiui, išreikštam mg/Nm ³ , o ne bendros anglies kiekiu.
5	Kitų paviršių valymas (>2)	2-10 >10	75 ¹ 75 ¹	20 ¹ 15 ¹				¹ Jei organinio tirpiklio kiekis neviršija 30 % nuo visos įrenginio sunaudojamos valymo medžiagos svorio, šios vertės netaikomos.

6	Transporto priemonių padengimas dangomis (<15) ir transporto priemonių pakartotinė apdaila	> 0,5	50 ¹	25				¹ Turi atitikti IX skyriaus 9.3 p. reikalavimus pagal 15 minučių matavimo rezultatų vidurkius.
7	Ričių dengimas (>25)		50 ¹	5	10			¹ Įrenginiams, kuriuose taikomos technologijos, leidžiančios pakartotinai naudoti regeneruotus tirpiklius, LOJ išmetimo riba turi neviršyti 150.
8	Kitų rūšių dengimas, taip pat metalo, plastmasės, tekstilės gaminių ⁵ , audinių, plėvelių ir popieriaus dengimas (>5)	5-15 > 15	100 ^{1, 4} 50/75 ^{2, 3, 4}	20 ⁴ 20 ⁴				¹ LOJ ribinė vertė taikoma dangų padengimo ir džiovavimo procesams, kurie atliekami ribojančiomis sąlygomis. ² Pirmoji LOJ ribinė vertė taikoma džiovavimo procesams, antroji – dangų padengimo procesams. ³ Tekstilės gaminių dengimo įrenginiams, kuriuose taikomos technologijos, leidžiančios pakartotinai naudoti regeneruotus tirpiklius, LOJ ribinė vertė dangų padengimo ir džiovavimo procesams (bendrai) turi neviršyti 150. ⁴ Dengimo veiklos rūšims, kurių negalima vykdyti ribojančiomis sąlygomis (pavyzdžiui, laivų statyboje, lėktuvų dažyme), šios vertės pagal VI skyriaus 6.3 punktą gali būti netaikomos. ⁵ Rotacinė trafaretinė spauda ant tekstilės gaminių apibūdinta (šiam priede) kaip veikla Nr. 3.
9	Apvijos laidų dengimas (>5)					10 g/kg ¹ 5 g/kg ²		¹ Taikoma įrenginiams, kur vidutinis laido skersmuo ≤ 0,1 mm. ² Taikoma visiems kitiems įrenginiams.
10	Medienos paviršių dengimas (>15)	15-25 >25	100 ¹ 50/75 ²	25 20				¹ LOJ ribinė vertė taikoma dangų padengimo ir džiovavimo procesams, vykdomiems ribojančiomis sąlygomis. ² Pirmoji ribinė vertė taikoma džiovavimo procesams, antroji – dangų padengimo procesams.

1 1	Sausasis (cheminis) valymas					20 g/kg ^{1, 2}	¹ Išreiškiama išsiskyrusio tirpiklio mase kilogramui išvalyto ir išdžiovinto produkto. ² LOJ ribinė vertė, nurodyta VI skyriaus 6.8 p., šiai veiklai netaikoma.
1 2	Medienos impregnavimas (>25)		100 ¹	45		11 kg/m ³	¹ Netaikoma impregnuojant kreozotu.
1 3	Odos dengimas (>10)	10-25 >25 (>10) ¹				85 g/m ² 75 g/m ² 150 g/m ²	LOJ ribinė vertė išreiškiama išsiskyrusio tirpiklio gramais vienam m ² pagaminto produkto. ¹ Odos padengimo veiklos rūšims, atliekant jos apdailą, ir nedidelių plataus vartojimo prekių iš odos, pavyzdžiui, krepšiai, diržai, piniginės ir pan., padengimas.
1 4	Avalynės gamyba (>5)					25 g vienai porai	Bendros LOJ ribinės vertės išreiškiamos išsiskyrusio tirpiklio gramais vienai iki galo pagamintai avalynės porai.
1 5	Medienos ir plastmasės laminavimas (>5)					30 g/m ²	
1 6	Lipniosios dangos (>5)	5-15 >15	50 ¹ 50 ¹	25 20			¹ Jeigu taikoma technologija, leidžianti pakartotinai naudoti regeneruotus tirpiklius, organizuotai išmetamų LOJ ribinė vertė turi neviršyti 150.
1 7	Dangų preparatų, lakų, rašalo ir klijų gamyba (>100)	100-1000 > 1000	150 150	5 3		5 % sunaudojamo tirpiklio 3 % sunaudojamo tirpiklio	Į neorganizuotai išmetamų LOJ ribinę vertę neįeina tirpiklis, parduotas hermetiškame konteineryje kaip dengimo preparatų dalis.
1 8	Gumos perdirbimas (>15)		20 ¹	25 ²		25% sunaudojamo tirpiklio	¹ Jeigu taikoma technologija, leidžianti pakartotinai naudoti regeneruotus tirpiklius, organizuotai išmetamų LOJ ribinė vertė turi neviršyti 150. ² Į neorganizuotai išmetamų LOJ ribinę vertę neįeina tirpiklis, parduotas hermetiškame konteineryje kaip dengimo produktų ar preparatų dalis.

1 9	Augalinio aliejaus ir gyvulinių riebalų ekstrahavimo ir augalinio aliejaus gryninimo veiklos rūšys (>10)					Gyvuliniai riebalai: 1,5 kg/t Ricinos aliejus: 3 kg/t Rapso sėklos: 1 kg/t Saulėgrąžų sėklos: 1 kg/t Sojos pupelės (vidutiniškai smulkintos): 0,8 kg/t Sojos pupelės (baltieji dribsniai): 1,2 kg/t Kitos sėklos ir kitos augalinės medžiagos: 3 kg/t ¹ 1,5 kg/t ² 4 kg/t ³		¹ Bendros išmetamų LOJ ribinės vertės įrenginiams, kuriuose perdirbamos atskiros sėklų ir kitų augalinių medžiagų partijos, turi būti nustatomos kiekvienu konkrečiu atveju, taikant geriausias prieinamas technologijas. ² Taikoma visiems frakcionavimo procesams, išskyrus gumos pašalinimą (gumos pašalinimas iš aliejaus). ³ Taikoma gumos pašalinimo procesui.
2 0	Farmacinių produktų gamyba (>50)		20 ¹	5 ²	15 ²	5 % suvar- tojamo tirpik- lio	15 % suvar- tojamo tirpik- lio	¹ Jeigu taikoma technologija, leidžianti pakartotinai naudoti regeneruotus tirpiklius, organizuotai išmetamų LOJ ribinė vertė turi neviršyti 150. ² Į neorganizuotai išmetamų LOJ ribinę vertę neįeina tirpiklis, parduodamas hermetiškame konteineryje kaip dengimo preparatų dalis.

II. TRANSPORTO PRIEMONIŲ DENGIMO DANGOMIS PRAMONĖ

Bendros išmetamų LOJ ribinės vertės yra išreiškiamos išsiskyrusios medžiagos gramais gaminio paviršiaus ploto kvadratiniam metrui ir išsiskyrusios medžiagos kilogramais, tenkančiais automobilio korpusui.

Bet kokio gaminio, nagrinėjamo toliau esančioje lentelėje, paviršiaus plotas nustatomas kaip:

- paviršiaus plotas, apskaičiuotas iš bendro elektroforezinės dangos ploto, ir bet kurios dalies paviršiaus plotas, kurie gali būti susumuoti vienas po kito einančiuose dengimo proceso etapuose, ir kurie yra padengiami tomis pat dangomis kaip ir naudotosios nagrinėjamam produktui, arba kaip tame įrenginyje padengto gaminio bendras paviršiaus plotas.

Elektroforezinės dangos paviršiaus plotas apskaičiuojamas pagal šią formulę:

$$\frac{2 \times \text{bendras gaminio karkaso svoris}}{\text{vidutinis metalo lakšto storis} \times \text{lakšto metalo tankis}}$$

Šis metodas taip pat taikomas kitoms iš lakštų padarytoms dengiamoms dalims.

Projektavimas kompiuteriu arba kiti lygiaverčiai metodai yra taikomi, apskaičiuojant kitų pridedamų dalių paviršiaus plotą arba bendrą įrenginyje padengto paviršiaus plotą.

Toliau esančioje 1 lentelėje pateikta bendra išmetamų LOJ ribinė vertė, susijusi su visais proceso etapais, atliekamais tame pačiame įrenginyje, pradedant elektroforeziniu dengimu arba bet kokios kitos rūšies dengimu, įskaitant viršutinio sluoksnio baigiamąjį vaškovimą ir poliravimą, taip pat ir tirpiklių, sunaudotą gamybinės įrangos valymui, įskaitant purškimo kabinų bei kitų stacionarių įrenginių valymą tiek gamybos metu, tiek po to.

Bendra išmetamų LOJ ribinė vertė yra išreiškiama organinių junginių kiekių suma, tenkančia vienam m² gaminio bendro padengto paviršiaus ploto ir organinių junginių kiekių suma vienam automobilio kėbului.

Bendra išmetamų LOJ ribinė vertė, susijusi su visais proceso etapais, atliekamais tame pačiame įrenginyje:

Veiklos rūšis (tirpiklio suvartojimo slenkstinis kiekis, tonomis per metus)	Gamybos slenkstinė riba (metinė gamyba – padengtų vienetų)	Bendra išmetamų LOJ ribinė vertė	
		Nauji įrenginiai	Esami įrenginiai
Naujų automobilių dengimas (>15)	> 5000	45 g/m ² arba 1,3 kg/kėbului + 33 g/m ²	60 g/m ² arba 1,9 kg/kėbului + 41 g/m ²
	≤5000 monokokų arba > 3500 sumontuotų karkasų	90 g/m ² arba 1,5 kg/kėbului + 70 g/m ²	90 g/m ² arba 1,5 kg/kėbului + 70 g/m ²
Naujų sunkvežimių kabinų dengimas (>15)	≤ 5000	65 g/m ²	85 g/m ²
	>5000	55 g/m ²	75 g/m ²
Naujų furgonų ir sunkvežimių dengimas (>15)	≤ 2500	90 g/m ²	120 g/m ²
	> 2500	70 g/m ²	90 g/m ²
Naujų autobusų dengimas (>15)	≤ 2000	210 g/m ²	290 g/m ²
	> 2000	150 g/m ²	225 g/m ²

Transporto priemonių padengimo dangomis įrenginiai, kuriuose tirpiklių suvartojimo slenkstiniai kiekiai yra žemesni už lentelėje nurodytus, turi atitikti 2 priede pateiktus reikalavimus transporto priemonių pakartotinei apdailai (veiklos rūšis).

Lakiųjų organinių junginių, susidarančių
naudojant tirpiklius tam tikrų veiklos rūšių
įrenginiuose, emisijos ribojimo tvarkos
3 priedas

TARŠOS MAŽINIMO PLANAS

1. Plano principai

Taršos mažinimo plano tikslas – suteikti veiklos vykdytojui galimybę kitomis priemonėmis sumažinti į aplinką išmetamų LOJ kiekį tuo pačiu laipsniu, kaip jis sumažėtų, jeigu būtų taikomos į aplinką išmetamų LOJ ribinės vertės. Tuo tikslu veiklos vykdytojas gali taikyti bet kokią taršos mažinimo planą, specialiai sudarytą jo įrenginiams, jeigu galų gale bus gautas lygiavertis į aplinką išmetamų LOJ kiekį sumažėjimas.

2. Praktika

Tais atvejais, kai uždedamos dangos, lakas, klijai arba rašalas, gali būti taikomas toliau pateiktas taršos mažinimo planas. Jeigu jis netinka, RAAD gali leisti veiklos vykdytojui taikyti bet kokią kitą laisvesnį planą, kuris atitinka RAAD reikalavimus ir čia nurodytus principus. Plano projekte atsižvelgiama į tokias aplinkybes:

- i) jeigu pakaitalai, turintys nedidelį tirpiklio kiekį arba visai be jo, vis dar tobulinami, veiklos vykdytojui taršos mažinimo plano įgyvendinimui turi būti pratęsimas laikas;
- ii) į aplinką išmetamų LOJ kiekio sumažinimo pradinis atskaitinis lygis turi kiek įmanoma labiau atitikti tokį LOJ lygį, kuris būtų, jeigu nebūtų imtasi sumažinimo veiksmų.

Toliau pateiktas planas skirtas apibūdinti į aplinką išmetamų LOJ kiekio sumažinimo pradinį atskaitinį lygį įrenginiams, kai vartojami preparatai, kuriuose, manoma, kietųjų medžiagų kiekis yra pastovus:

veiklos vykdytojas rengia LOJ išmetimo sumažinimo planą, kuriame pirmiausia numatomas vidutinio sunaudojamo tirpiklio kiekio sumažinimas bendrose sąnaudose ir /arba kietųjų medžiagų naudojimo efektyvumo padidinimas, kad būtų pasiektas bendras LOJ išmetimo iš įrenginio sumažėjimas, sudarantis tam tikrą dalį (procentais) nuo metinio atskaitinio LOJ išmetimo lygio.

Šis sumažėjęs LOJ kiekis apibūdinamas kaip siektinas išmesti LOJ kiekis. Išmetamų LOJ kiekių sumažinimo reikalavimai turi būti įvykdyti pagal pateiktą laiko grafiką:

Laikotarpis		Bendras maksimalus leistinas išmesti LOJ kiekis per metus
Nauji įrenginiai	Esami įrenginiai	
Iki 2004-01-01	Iki 2005-10-31	siektinas išmesti LOJ kiekis $\times 1,5$
Iki 2004-10-31	Iki 2007-10-31	siektinas išmesti LOJ kiekis

T. y. pagal Taršos mažinimo planą naujiems įrenginiams iki 2004-10-31 leidžiama viršyti siektiną išmesti LOJ kiekį ne daugiau kaip 1,5 karto, o po 2004-10-31 jiems privaloma laikytis siektino išmesti LOJ kiekio.

Esamiems įrenginiams atitinkamai iki 2005-10-31 leidžiama viršyti siektiną išmesti LOJ kiekį ne daugiau kaip 1,5 karto, o iki 2007-10-31 jiems būtina pasiekti ir laikytis siektino išmesti LOJ kiekio.

i) Metinio atskaitinio LOJ išmetimo lygio apskaičiavimas:

a) apskaičiuojamas bendras kietųjų medžiagų kiekis iš dangos ir (arba) rašalo, lako arba klijų kiekio, sunaudojamo per metus.

Kietosios medžiagos – tai visos medžiagos, esančios dangose, rašale, lakuose ir klijuose, kurios tampa kietos, kai tik išgarinamas vanduo ar lakieji organiniai junginiai.

b) šios dalies **a** punkte apskaičiuotą kiekį dauginant iš atitinkamo koeficiento, nurodyto toliau esančioje lentelėje, apskaičiuojamas metinis atskaitinis LOJ išmetimo lygis.

RAAD pagal pagrįstais dokumentais patvirtintą padidėjusį kietųjų medžiagų naudojimo efektyvumą gali šiuos koeficientus atskiriems įrenginiams pakoreguoti (pvz., jei, nepažeidžiant technologinio reglamento reikalavimų, padidėja tuo pačiu dažų kiekiu nudažytas plotas).

Veiklos rūšis	Dauginimo koeficientas, skirtas naudoti ii punkto b papunktyje
Rotacinė giliaspudė; fleksografinis spausdinimas; laminavimas kaip spausdinimo veiklos dalis; lakavimas kaip spausdinimo veiklos dalis; medienos dengimas; tekstilės gaminių, audinių, plėvelių arba popieriaus dengimas; lipnios dangos	4
Ričių dengimas, transporto priemonių pakartotinė apdaila	3
Dangos, besiliečiančios su maistu, aviacinės (kosminės) dangos	2,33
Kitos dangos ir rotacinė trafaretinė spauda	1,5

c) siektinas išmesti LOJ kiekis sudaro tam tikrą metinio atskaitinio LOJ išmetimo lygio dalį, kuri apskaičiuojama metinį atskaitinį LOJ išmetimo lygį dauginant iš skirtingo įvairioms veiklos rūšims procentinio daugiklio.

Šis procentinis daugiklis lygus:

1) – (neorganizuotai išmetamų teršalų ribinė vertė + 15) – įrenginiams, nurodytiems šio normatyvinio dokumento 2 priedo 6 punkte (Transporto priemonių padengimas dangomis ir transporto priemonių pakartotinė apdaila), taip pat įrenginiams, nurodytiems 2 priedo 8 punkte (Kitoks dengimas, taip pat metalo, plastmasės, tekstilės gaminių, audinių, plėvelių ir popieriaus dengimas) bei 10 punkte (Medienos dengimas), ir turintiems žemutinius iš ten nurodytų tirpiklio suvartojimo slenkstinius kiekius.

2) – (neorganizuotai išmetamų teršalų ribinė vertė + 5) – visiems kitiems įrenginiams.

d) Jeigu faktinis LOJ išmetimas, apskaičiuotas pagal Tirpiklio valdymo planą, yra mažesnis arba toks pat, kaip siektinas išmesti LOJ kiekis, laikoma, kad atitiktis pasiekta.

Lakiųjų organinių junginių, susidarančių
Naudojant tirpiklius tam tikrų veiklos
rūšių įrenginiuose, emisijos ribojimo tvarkos
4 priedas

TIRPIKLIO VALDYMO PLANAS

1. Įvadas

Šiame priede pateikiamos rekomendacijos, kaip vykdyti tirpiklio valdymo planą. Jame nurodyti taikytini principai (2 skyrius), pateikta masės balanso struktūra (3 skyrius) ir nurodymai, kaip patikrinti reikalavimų atitikimą (4 skyrius).

2. Principai

Tirpiklio valdymo planu naudojamas:

- i) tikrinant IX skyriaus 1 dalies reikalavimų atitikimą;
- ii) nustatant būsimo sumažinimo galimybes/būdus;
- iii) teikiant informaciją apie tirpiklio suvartojimą, LOJ išmetimą ir šio dokumento reikalavimų atitikimą.

3. Sąvokos

Šiomis sąvokomis numatoma bendra masės balanso rengimo schema.

Organinių tirpiklių sąnaudos (įvedinys) – I:

I.1 Organinių tirpiklių kiekis ar jų kiekis įsigytuose preparatuose, naudojamuose kaip proceso sąnaudos tam laiko intervalui, kuriam skaičiuojamas masės balansas.

I.2 Organinių tirpiklių kiekis, ar jų kiekis regeneruotuose ir pakartotinai panauduotuose preparatuose, kurie sunaudojami (kaip tirpiklio sąnaudos) tame procese.

(Pakartotinai panaudojamas tirpiklis yra apskaičiuojamas kiekvieną kartą, kai jis naudojamas tai veiklai vykdyti). Organinių tirpiklių išleidimas (išvedinys) – O:

O.1 Organizuotai išmetami teršalai.

O.2 Organiniai tirpikliai, prarasti vandenyje, jei apskaičiuojant O.5 p. atitinkamai atsižvelgiama į nuotekų valymą.

O.3 Organinių tirpiklių kiekis, kuris lieka produkcijoje (po proceso) kaip teršalas arba liekanos.

O.4 Nesugaudytų organinių tirpiklių emisija į orą. Ji susidaro dėl bendro patalpų vėdinimo, kai oras išleidžiamas į aplinką per langus, duris, orlaides ir panašias angas.

O.5 Organiniai tirpikliai ir /arba organiniai junginiai, kurie prarandami dėl cheminių ar fizikinių reakcijų (taip pat, pavyzdžiui, ir tie, kurie suardomi deginant ar kitaip apdorojant išmetamus dujinius teršalus ar nuotekas arba juos sugaunant, pvz., adsorbcijos būdu, jeigu tik jie nepriklauso O.6, O.7 arba O.8 p. p.).

O.6 Organiniai tirpikliai, esantys surinktose atliekose.

O.7 Organiniai tirpikliai arba preparatuose esantys organiniai tirpikliai, kurie parduodami arba juos ketinama parduoti kaip komerciniu požiūriu vertingą produktą.

O.8 Organiniai tirpikliai, esantys preparatuose, regeneruotuose pakartotiniam naudojimui, bet ne kaip šio proceso sąnaudos, jeigu jie nepriklauso O.7.

O.9 Organiniai tirpikliai, išleisti kitokiais būdais.

4. Rekomendacijos, kaip pasinaudoti tirpiklio valdymo planu tikrinant reikalavimų atitikimą

Tirpiklio valdymo plano panaudojimas priklauso nuo to, kurie specialūs reikalavimai turi būti tikrinami:

i) Tikrinama atitiktis 3 priede numatyta taršos sumažinimo galimybei, kai bendros išmetamų LOJ ribinės vertės išreiškiamos išmetamo tirpiklio kiekiu produkcijos vienetui, arba jei kitaip numatyta 2 priede.

a) Visoms veiklos rūšims kasmet suvartojimui (C) nustatyti turi būti sudaromas tirpiklio valdymo planas pagal 3 priedą. Suvartojimą galima apskaičiuoti pagal šią lygtį:

$$C = I.1 - O.8$$

Taip pat lygiagrečiai turi būti nustatomos kietosios medžiagos, naudojamos dangoms, kad būtų žinomas metinis atskaitinis LOJ išmetimo lygis ir siektinas išmesti LOJ kiekis kiekvienais metams.

b) Įvertinant, kaip laikomasi bendrų išmetamų LOJ ribinių verčių, išreikštų išmetamo tirpiklio kiekiu vienam produkcijos vienetui (arba jei kitaip numatyta 2 priede), tirpiklio valdymo planas turi būti sudaromas kasmet išmetamų LOJ kiekiui (E) nustatyti. Išmetamų LOJ kiekį galima apskaičiuoti pagal šią lygtį:

$$E = F + O.1;$$

čia: F – tai neorganizuotai išmetami teršalai, kurių nustatymas aprašytas šio priedo **ii** punkto **a** papunktyje.

Jų rezultatų skaitinė vertė turi būti dalijama iš atitinkamo produkto parametrų.

c) Vertinant atitiktį VI skyriaus 6.5 **b** papunkčio reikalavimams, tirpiklio valdymo planas turi būti sudaromas kasmet, kad būtų nustatytas visų nagrinėjamų veiklos rūšių bendras išmetamų LOJ kiekis, ir gautas skaičius turi būti palyginamas su bendru išmetamų LOJ kiekiu, kuris susidarytų, jeigu 2 priedo reikalavimai būtų įgyvendinti kiekvienai veiklos rūšiai atskirai.

ii) Neorganizuotai išmetamų teršalų nustatymas (kad būtų galima palyginti su 2 priede nurodytomis neorganizuotai išmetamų teršalų vertėmis):

a) Metodologija

Neorganizuotai išmetamus teršalus – F – galima apskaičiuoti pagal šią lygtį:

$$F = I.1 - O.1 - O.5 - O.6 - O.7 - O.8$$

arba

$$F = O.2 + O.3 + O.4 + O.9$$

Šį dydį galima nustatyti tiesioginiais kiekių matavimais. Arba galima atlikti lygiavertį apskaičiavimą kitais būdais, pavyzdžiui, įvertinant proceso sugaudymo efektyvumą.

Neorganizuotai išmetami teršalai yra dalis sąnaudų, kurios gali būti apskaičiuotos pagal šią lygtį:

$$I = I.1 + I.2$$

b) Dažnumas

Neorganizuotai išmetamus teršalus galima nustatyti atliekant keletą trumpų, bet išsamių matavimų. Pakartotinai to daryti nebereikia, kol įrenginiai nebus modifikuojami.

[illegible]

Juridinis asmuo, jau turintis leidimą (registracijos pažymėjimą), kasmet RAAD nustatytu laiku privalo raštu informuoti RAAD apie tirpiklių sąnaudas (t/m.) už praėjusius metus.

200 m. _____ d.

***žr. Teršalų išmetimo į aplinkos orą apskaitos ir ataskaitų teikimo tvarką (Žin., 2000, Nr. 8 -213; 2001, Nr. 83-2903).

Nr. 318, 2003-06-25, Žin., 2003, Nr. 64-2913 (2003-06-30), i. k. 103301MISAK00000318

Lakiųjų organinių junginių, susidarančių naudojant tirpiklius tam tikrų veiklos rūšių įrenginiuose, emisijos ribojimo tvarkos
6 priedas

VEIKLOS RŪŠIŲ KODAI pagal NOSE-P klasifikatorių

Veiklos rūšis ar procesas (naudojant tirpiklius)	NOSE-P kodai
1. Termostabilizacinė ruloninė ofsetinė spauda	107.04.03
2. Leidybinė giliaspaudė	107.04.13
3. Kita rotacinė giliaspaudė, fleksografija, rotacinė trafaretinė spauda, laminavimo arba lakavimo vienetai (>15) rotacinis trafaretinis spausdinimas ant tekstilės gaminių/kartono	107.04.14
4. Paviršių valymas	107.02.01
5. Kitų paviršių valymas	107.02.04
6. Transporto priemonių padengimas dangomis ir transporto priemonių pakartotinė apdaila	107.01.01 107.01.02
7. Ričių dengimas	107.01.05
8. Kitų rūšių dengimas, taip pat metalo, plastmasės, tekstilės gaminių, audinių, plėvelių ir popieriaus dengimas	107.01.11
9. Apvijos laidų dengimas	107.01.12
10. Medienos paviršių dengimas	107.01.07
11. Sausasis (cheminis) valymas	107.02.02
12. Medienos impregnavimas	107.04.06
13. Odos dengimas	107.01.10
14. Avalynės gamyba	107.03.15
15. Medienos ir plastmasės laminavimas	107.04.15
16. Lipniosios dangos	107.04.05
17. Dangų preparatų, lakų, rašalo ir klijų gamyba	107.03.07 107.03.08 107.03.09
18. Gumos perdirbimas	107.03.05
19. Augalinio aliejaus ir gyvulinių riebalų ekstrahavimo ir augalinio aliejaus gryninimo veiklos rūšys	107.04.04
20. Farmacinių produktų gamyba	107.03.06

Papildyta priedu:

Nr. [318](#), 2003-06-25, Žin., 2003, Nr. 64-2913 (2003-06-30), i. k. 103301MISAK00000318

Pakeitimai:

1.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Įsakymas

Nr. [318](#), 2003-06-25, Žin., 2003, Nr. 64-2913 (2003-06-30), i. k. 103301MISAK00000318

Dėl aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 5 d. įsakymo Nr. 620 "Dėl Lakiųjų organinių junginių, susidarančių naudojant tirpiklius tam tikrų veiklos rūšių įrenginiuose, emisijos ribojimo tvarkos patvirtinimo" pakeitimo